

Nr 125.

Av herr **Alkman**, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om anordnande genom statens försorg eller medverkan av bildande förströelser för ungdomen i Sveriges landsbygder.

»Flykten från landsbygden» eller, vilket i realiteten är detsamma, flykten från jordbruket, är en företeelse, som under den redan långvariga industrialiseringsperiod vårt land genomgått varit ämnet för många och långa litanior. Alla eller nästan alla ha varit ense om att i denna befolkningsrörelse se ett samhällsont och en nationalfara, mot vilken man helt enkelt *måste* söka och finna de rätta botemedlen. I den mån den så starkt beklagade folkrörelsen varit riktad åt främmande land har den gjorts till föremål för en allvarlig undersökning i den stora emigrationsutredningen och framkallat en motororganisation i Nationalföreningen mot emigrationen; i den ännu större mån samma rörelse tagit sig uttryck i den jordbrukande befolkningens överflyttning till städerna och industricentra, kan den däremot knappast sägas ha blivit av det allmänna upptagen ens till ett grundligt studium, än mindre till ett verkligt bekämpande.

Den kristid, vi nu genomleva och som till sina följder kan förutses sträcka sig långt in i framtiden, har givit hela detta spörsmål en ny och ytterst allvarsam aktualitet. Från alla håll är man ense om, att det för vårt folk är en livsfråga av första ordningen att driva den svenska jorden till en betydligt ökad produktivitet, därest icke efter världskrigets slut näringsförhållandena inom landet skola bli sådana, att en folkavtappning i hittills osedd skala skall bli omöjligt att förhindra. Inför denna ögonskenliga fara har frågan om landsbygdens avfolkning fått ett helt annat läge och en långt större räckvidd än tillföre. Den är icke längre blott en jordbrukets intressefråga. Den är lika mycket en intressefråga även för industrien och andra näringsgrenar, eftersom det måste anses uppenbart, att omfattningen av den svenska livsmedelsproduktionen under de kommande åren blir en av grundförutsätt-

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 3 saml. 47 häft. (Nr 125.)

ningarna för möjligheten att i landet erhålla tillräckligt stor och tillräckligt billig arbetskraft och att över huvud nedbringa levnads- och produktionskostnaderna från den abnorma nivå, vartill kristidsperioden lyft dem. Kort sagt: jordbrukets förseende med arbetskraft är numera en fråga, vari städerna och industrien icke längre äro mot- utan medintressenter.

Vid innevarande års riksdag har det också visat sig, i huru hög grad denna stora fråga sysselsätter sinnena. Såväl från regeringen som från enskilda motionärer ha en hel rad av förslag, delvis mycket vittgående, framkommit i syfte att stärka jordbrukets produktionsförmåga och att på olika sätt göra det lockande för befolkningen. Man kan väl säga, att samtliga dessa förslag mer eller mindre målmedvetet avsett icke blott att hejda »flykten från landsbygden» utan även att om möjligt inleda en befolkningsrörelse tillbaka dit. Vid något närmare eftersinnande torde man emellertid finna, att samtliga dessa förslag så till vida lida av en viss ensidighet, som de genomgående gälla åtgärder av rent ekonomisk natur, under det att den befolkningsrörelse, som går under namnet flykten från landsbygden, uppenbarligen icke enbart har bakom sig ekonomiska drivkrafter, utan är framdriven, måhända i väl så hög grad, av sociala och folkpsykologiska motiv, hittills visserligen långt mindre uppmärksammade än de ekonomiska.

Vad speciellt de psykologiska motiven beträffar, som icke alls eller blott i oväsentlig mån ha med ekonomiska beräkningar att göra, torde de kunna hänföras till två huvudpunkter. För att förstå dessa bör man erinra sig, att det i allmänhet är ungdomen, såväl den manliga som den kvinnliga, som ger sig av från landet för att taga sig fram antingen i städerna, inom industrien eller i främmande land. Det är mera att betrakta som undantag att män och kvinnor, som hunnit ett stycke fram i medelåldern, lämna hemorten och den sysselsättning, som de blivit invanda i. Där icke mest ekonomiska hänsyn föranleder avflyttningen från hemorten, kan motivet vara lust att redan vid unga år »se något av världen», i alla händelser mera än vad som erbjuder sig inom hemortens trånga horisont. Det kan vara begär efter mera vetande, längtan efter vidare erfarenhet, känslor som ofta nog kunna vara förbundna med en bestämd avsikt, att, när det närmaste målet är hunnet, när vingarne väl äro prövade, återvända hem för att sedan på bästa sätt för livet tillgodogöra sig det inhämtade, en avsikt som dock måhända blott mera sällan fullföljes. I den mån som ungdomens övergivande av hemorten är förestavad av rena personliga utvecklingsbehov, är det givetvis en företeelse, som blott vittnar om vakenhet och sund vitalitet och som icke bör förhindras, även om man inser risken av att de av sådana fullkomligt berättigade anledningar ur hemmet utflugne icke komma tillbaka och sålunda aldrig skänka hemmet och hembygden frukterna av vad de i andra och större för-

hållanden inhämtat. Men man kan icke vara blind för att ungdomens flykt från hembygden på många orter kan vara framkallad av förhållanden, som det måste vara ett stort och betydande samhällsintresse att om möjligt söka avhjälpa. Det händer ofta, att t. o. m. döttrar i välbärgade bondehem taga plats som tjänarinnor i stadsfamiljer, där varken deras löneförmåner eller ställning i övrigt äro sådana, att anställningen för dem borde kunna innebära någon lockelse, och dit de i alla händelser icke kunna antagas ha sökt sig för att vinna ökad utbildning. Söker man att uttröna, varför de utbytt det egna goda lantliga hemmet mot främlingstjänsten, så finner man snart, att det egentligen är staden som lockat, möjligheterna till förströelse, till mera omväxling, mera umgänge med människor. Det är i allmänhet icke, som man skulle kunna antaga och som det ofta påstås, oviljan mot de lantliga sysselsättningarna, mot släpet på åkern eller i ladugården, som drivit dem bort från hemmet, utan det är isoleringen, vantrevnaden, bristen på jämnårigt umgänge, på förströelser, själva enformigheten på landet, det evigt tunga och för sinnet tyngande enahanda som blivit dem övermäktigt. Den förklaring man får är nästan ofelbart denna: »Jag leddes ihjäl», »det blev så tråkigt, så jag måste ut», »jag skulle dö av tråkighet, om jag måste hem igen». Det är själva *tråkigheten* på landet som kommit dem att ge sig av. För de äldre, som glömt sin egen ungdom, ligger det nära till hands att stämpla detta blott som en fördömlig nöjeslystnad, vilken med uppfostringens eller kanhända religionens hjälp bör opereras bort hos nutidens ungdom. Ungdomens nöjeslystnad är också ett med förkärlek omtuggat ämne för moralpredikningar såväl i landskyrkorna som i missionshusen. Skada blott att dessa moralpredikningar göra så liten nytta; erfarenheten visar, att de äro verkninglösa, och eftertanken säger, att de måste vara det. Är denna nöjeslystnad ett sjukdomstecken, så lär det icke predikas eller förmanas bort. Ett sjukdomssymptom avlägsnas icke genom att man predikar mot det; det kan avlägsnas endast genom att ställa den rätta diagnosen på den sjukdom som däri yttrar sig och genom att med de riktiga botemedlen angripa själva sjukdomshärden. Men för övrigt är det alls icke sagt, att denna reaktion mot tråkigheten, mot isoleringen och enformigheten på landsbygden, vilken visar sig i ungdomens obetvingliga lust att söka sig till omgivningar med ett rikare pulserande liv, alls är tecken på moralisk sjukdom eller förfall. Den kan lika väl vara ett symptom på en naturlig vitalitet, som kräver rikare jordmån, mera näring, större livsmöjligheter än vad den avlägsna hemorten kan bjuda. I vilket fall som helst: inser man nödvändigheten av att med alla upptänkliga medel hejda den sedan decennier oavlåtligt pågående flykten från landsbygden, för att därigenom åt det svenska jordbruket bevara den levande kraft, utan vilken det är dömt att till landets obotliga skada förtvina,

då måste man söka efter alla möjliga utvägar för att i landsbygderna skapa sådana förhållanden, att dess ungdom där kan finna den trevnad, som är oundgänglig för dess rotfäste och naturliga utveckling i hembygdsmarken.

Går man till den stora emigrationsutredningen för att såväl i Gustav Sundbärgs eget betänkande som i de många därtill fogade monografierna taga del av, i vad mån dessa synpunkter blivit föremål för undersökning och beaktande, så finner man med en viss överraskning, att den stora rent psykologiska orsaken till emigrationen, landsbygdstråkigheten, alldeles icke blivit ägnad den uppmärksamhet, varav den utan tvivel är i högsta grad förtjänt. Utredningen är ju i stort sett begränsad till de politiskt ekonomiska faktorer, som framdrivit den svenska emigrationen. De sociala faktorerna äro i viss mån beaktade, men vad de rent psykologiska beträffar, kan man säkerligen mot utredningen, stort sett, rikta just den anmärkning för »brist på psykologi», vilken givit Gustav Sundbärg ämne till ett helt kapitel i hans berömda aforismer om Svenskt folklyne.

Helt och hållet ha ju dessa faktorer icke kunnat komma bort. Åtminstone i vissa av de gjorda bygdeundersökningarna skymta de här och var fram. I skildringarna från Jösse härad heter det sålunda på tal om orsakerna till utvandringen: »Vad som fattas är känslan av ansvar för sina egna barn och sitt land. Barnen skulle kunna bindas vid jorden och hemmet med litet förståelse för deras behov av omväxling, förströelse och bildning, men bondenfadern har icke sinne för detta». Och i sammanhang med detta omdöme citeras ett uttalande av »en framstående kännare på området», själv uppvuxen i bygden: »Det blev i längden för trångt för själen, ty ingenting gjordes för förströelse och bildande läsning. Det blev inga intressen som knöto barnen kvar vid hemmet, det blev intet fäste för dem, utan så fort de blevo litet större så var det att i tur och ordning begiva sig till Amerika. Bröd fattades aldrig i huset, man stod sig gott, men det blev för torftigt för själen, man ville ut och se något, och man reste. Jag köpte en gång en bok för en hel krona, som jag förtjänat själv på extra körning, och jag höll på att få stryk av min far. När jag blev student och ordnade ett sockenbibliotek i min hembygd, blev det så illa upptaget av en präst, att han förbjöd användningen av biblioteket.» Och på ett annat ställe i samma bygdeundersökning: »Dansen bort vid vägen, som skalden sjungit om, har också slutat. På långa sträckor var det omöjligt att ens på midsommaraftonen få ihop till ett dansgille. Det har blivit synd att dansa. Pietismen, som enligt en framstående prästmans utsago har en betydande skuld till att de unga ledsna vid hemmet och resa sin väg, håller de kvarvarande fångna

i sitt garn, och den religiösa splittringen omöjliggör den ersättning i nöjesväg, som mycket väl kunde uppbringas, om man hölle ihop. Inte ens lustresor och andra utflykter bli arrangerade tillnärmelsevis i samma mån som förr, allt blir stelare och tråkigare för varje år. Och ungdomen tränar bort.» Skildraren av förhållandena i Vedbo och Nordmarks härader skriver bl. a.: »Övergå vi till den nuvarande emigrationens orsaker, sådana som de framhållits av ortens befolkning, bör det först understrykas, att man i allmänhet ingalunda kan tala om någon ekonomisk nöd eller ekonomiska svårigheter, som i likhet med förhållandena under föregående tider tvinga befolkningen att utvandra för att i Amerika eller andra främmande länder söka sin utkomst. — — Emigrationen måste kanske dessutom i någon mån tillskrivas en i folklynnnet inneboende lust att komma ut och se sig omkring. Det något enformiga livet i dessa skogsbygder, där det ofta nog är långt mellan byarne och där man knappast ser andra människor än de närmaste grannarna, alstrar hos ungdomen en vantrevnad, som blir ännu större genom jämförelse med de amerikanska förhållandena, som man känner genom beskrivningar i brev.» Vilket icke hindrar att hela denna bygdeundersökning så gott som uteslutande är ägnad åt häradenas ekonomiska förhållanden. Från Sundals, Nordals och Valbo härader meddelas: »Det kan ej alldeles förnekas, att livet i hemmet för sönerna och döttrarna mångenstädes har över sig något tråkigt, som föräldrarna ej äro utan skuld till och som gör sitt till att barnen längta bort. Tillfällen till förströelser äro ju numera, sedan utvandringen nära nog dödat ungdomslivet överallt i socknarna, ganska sällsynta, men yppas något, äro ofta nog hindren stora för ungdomen att få vara med. Att en söndag exempelvis deltaga i ett så oskyldigt nöje som en fest i folkhögskolan eller ett nykterhetsmöte går naturligtvis inte för sig i en trakt, där prästen — och prästernas makt över allmogen är i dessa bygder orubbad — lyser folkhögskolan i bann som ett »djävulens bländverk» och offentligen i kyrkan tillrättavisar den, som om söndagen vågar upplåta lokal åt en så ogudaktig inrättning som en godtemplarloge. I synnerhet i Valbo, där Schartaunismen ännu har ett fullt säkert stambäll, bidrar denna strama religionsform att kasta en dyster prägel på umgängeslivet, som endast kan hjälpa till att hos ungdomen väcka begäret att utvandra.» — Från Öland skrives: »Ölänningen har oron i blodet och fantasien i själen, men tillvaron hemma är för enformig. Det har ej funnits de nöjen hemma, som gjort livet drägligt. Alltjämt hör man det framhållas, att det är *för tråkigt* på Öland; ungdomen vet ej vad den skall taga sig till, särskilt under vinterdagarna, och så växer längtan oemotståndligt fram ur den tråkiga miljön hemma ut i den fantasimättade luft, som Amerikalegenden skapat. Först på senare år har något gjorts för att skaffa en god och värdefull förströelse åt Ölands ungdom — men dessa försök äro

desto mer erkännansvärda som de ofta gjorts i strid med den konservativa tröghet och misstro, vilken så gärna i allt nytt av olika slag vill se medel till ungdomens förvillelse. Som det nu är ha vi i denna brist på förströelse och omväxling en kraftig befrämjare av emigrationen. — — Landsbygdens barn måste andas livets och kulturens luft, känna att nöjet och trevnaden också kan finnas hemma. Då kanske det blir svårare att lossa de nu så lätt lösta banden till hembygden; då, men först då, skall ungdomen ej känna det så tröstlöst enformigt på sin egen ö. Kanske skall då också dollarn lysa med mindre lockande glans än nu; penningförvärvet blir ej ensamt livets stora mål.»

I de utlåtanden, som infordrats av vissa tjänstemän på landsbygden, kan man finna liknande reflexioner. Så skriver en kronolänsman i Kristianstads län: »Den gamla oförbätterliga svenska äventyrs- och vandringslusten är en orsak till emigrationen. Det ensliga, enformiga livet i de avlägsna bygderna en annan. För hemtrevnaden finns ingenting sörjt. Nöjen och förströelser saknas i synnerhet i de mera avlägsna bygderna.» Och en hans kollega från Dalsland: »I vår rastlösa tid, då allting både på ont och gott går framåt med snälltågsfart, kan den äldre generationen icke uppfatta den nutida ungdomens känslor och behov. De gamla anse som en fullkomligt onödig, för att icke säga avskyvärd uppoffring av både tid och pengar, om ungdomen vill besöka ett ungdomsmöte, skyttetävlan eller annan förströelse, och följden härav bliver ständigt kiv och strid i föräldrahemmet.» Även i ett annat prästerligt utlåtande kan man finna liknande iakttagelser, visserligen omväxlande med klagovisor över tidens ondskas, uttryckta i halvtidsläsningens försvinnande, olympiska spelen, socialdemokratens eller anarkistens framtidstro eller t. o. m. »Bellmans Backuskult». Så skriver en kontraktsprost i Dalsland: »Föräldrarna medgiva ingen som helst frihet eller självständighet varken inåt eller utåt. Inga förströelser även av oskyldig art tillåtas, ingen ytterligare utbildning varken i bokliga kunskaper eller praktiska färdigheter. Hur mången ung man och kvinna, hos vilken kunskapsörsten och självständighetskänslan vaknat, har icke drivits över till Amerika, då hemmet visat sig varken förstå eller vilja tillmötesgå sådana krav.» Och en annan kontraktsprost, från Skaraborgs län: »I U. S. A. vänta de sig vad de saknat i hemsocknen, tillfälle att få se och höra något av det samtida livet och delta i de nöjen och förströelser, som där erbjudas. Givetvis är det samma lust att få se något av världen utanför hemmet som medverkar till emigrationen. Det är för tråkigt, enformigt och armt hemma. Därför reser man. De medel, som det alltså gäller att använda till förhindrande av jordbruksbefolkningens utflyttning och emigration, äro sålunda på en gång av ekonomisk och kulturell art, och ingendera sidan får försummas.» Visserligen kan som motsätt-

ning till detta uttalande ställes ett annat av en kontraktsprost från Väster-norrlands län, som skjuter skulden på »de kulturella rörelserna i senare tid, vilka gått i riktning av att dana vårt folk till njutningslystna gäldenärer-modlösa odågor», och som bittert klagar över folkskolorna och folkskollära-rarna. Denne pessimist har ej heller något botemedel mot flykten från landet att föreslå. »Vad är då att göra för att hämma och motverka ut-vandringen? Jag svarar först som sist: intet är därvid att göra».

Jag har anfört dessa spridda citat, då de ju visa, hurusom de psykolo-giska skälen till utvandringen icke undgått dem, som på ett eller annat sätt haft med dessa undersökningar att göra. Förvånande är emellertid, att en så skarpsynt och varmt kännande man som Gustav Sundbärg likväl icke till-mätt denna sida av utvandringsfrågan den betydelse, att han ens upptagit den till behandling i sin sammanfattning över emigrationens huvudorsaker. Man skulle känna sig frestad till antagandet, att detta berott därpå, att man i uttalanden av emigranterna själva mycket sällan finner uttryck för dessa känslor och erfarenheter. Det borde dock icke ha kunnat undgå en så tänk-ande man som han, att sådana uttryck knappast kunde vara att förvänta. Dels skulle säkerligen enkla svenska män och kvinnor känna en viss skam-senhet över att bekänna, att de lämnade fosterlandet bara därför, att de där icke haft tillräckligt med nöjen — de ha ju från barndomen fått lära sig, att nöjeslystnaden är ett skamligt och nedsättande karaktärslyte —, dels lär det för enkla och obildade människor icke falla sig lätt att över huvud finna uttryck för att begripligt tolka sådana allmänna olustkänslor, som det här är fråga om. I alla händelser har det för dem legat vida närmare till hands att utveckla de mera praktiska och ekonomiska uträkningar, som förmått dem att taga ett sådant steg som att lämna fosterlandet. Men att denna olust och vantrevnad och de förhållanden, som framkallat dem, varit och äro mycket allmänna och starkt verksamma orsaker till flykten från landsbygden, vare sig denna flykt har Amerika eller blott närmaste tätbyggda svenska samhälle till mål, det lider intet tvivel. Men om så är, då är det ett stort nationellt intresse att se till vad som kan göras för att skaffa dessa förhål-landen ur världen.

* * *

Sedd i hela sin omfattning torde denna fråga för vårt land vara, om icke ny, så åtminstone föga genomtänkt och studerad. Den framkastades visserligen redan 1901 av Adolf Hedin i en på sin tid mycket uppmärk-sammad liten artikel i Social Tidskrift om »Bildande förströelser», vari t. o. m. ett program för en tilltänkt, åt det enskilda initiativet anförtrödd landsorga-

nisation finnes i allmänna drag skizzerat. Hedins utgångspunkt var kampen mot superiet, vilket han alldeles riktigt trodde sig kunna bekämpa genom att skaffa ungdomen bättre och mera förädlande tidsfördriv än glaset och kortlapparna. Märkligt nog är denna utgångspunkt alldeles sammanfallande med uppslaget till ett socialt arbete i Tyskland på samma område, vartill initiativet togs 1886 av »Deutscher Verein gegen den Missbrauch geistiger Getränke». Det tyska uppslaget ledde till en vittutgrenad organisation för »Volksunterhaltung», vari en mängd olika föreningar medverkat, som har hållit flera kongresser, den första i Berlin 1897, och som vunnit livligt understöd både av stat och kommuner. Den tyska folkunderhållningsrörelsen ingår som ett högt uppskattat led i det omfattande sociala arbete, som sammanfattas under benämningen »Ländliche Wohlfarts- und Heimatspflege» och för vilket kan hänvisas exempelvis till Heinrich Sohnrey: »Wegweiser für ländliche Wohlfahrts- und Heimatspflege». Det Hedinska uppslaget, som ekonomiskt byggde på bidrag från kommunernas brännvinsmedel, synes emellertid icke direkt ha lett till någon åtgärd. Enligt uppgift alldeles oberoende därav anordnades 1902 av I. O. G. T. de första »Studiecirklarne», vilka efter hand utvecklats sig därhän, att de för närvarande äro till antalet omkring 1,100. Efter mönstret av dessa studiecirklar, vilka i första hand äro folkbildningsföretag, men som även på sitt program upptagit tillgodoseendet av ungdomens nöjesliv genom anordnandet av samkväm, musik- och lekafnär, ha sedan liknande organisationer upprättats bl. a. av Nationalgodtemplarorden, och av de olika arbetareorganisationerna, av dessa senare under namn »Arbetarnas bildningsförbund». Tillsammans torde hela studiecirkelrörelsen för närvarande omfatta cirka 1,800 studiecirklar. Rörelsens bildningsvärde har erkänts av statsmakterna genom statsbidrag, som för närvarande utgå med sammanlagt omkring 35,000 kr.

Även med allt uppskattande av dessa och andra folkbildningsföretag, som med eller utan medverkan av stat och kommun under senare år satts i gång, torde det vara lätt insett, att särskilt frågan om bildande förströelser på landsbygden alltjämt kvarstår i fullkomligt olöst skick. Med hänsyn till denna frågas betydelse för ett kraftigt motarbetande av »flykten från landsbygden» har den icke ens blivit föremål för en ingående undersökning. Man torde till och med kunna säga, att på många håll inom vårt land de ledande männen inom kommunerna äro traditionellt fångna i sådana åskådningssätt, att de känna en instinktiv ovilja gent emot snart sagt varje initiativ i syfte att tillgodose ungdomens behov av förströelser. T. o. m. den statligt understödda föreläsningssamheten och folkbibliotekstanken har ännu på de senaste åren på sina håll ute i byggderna varit föremål för misstroende och direkt eller indirekt blivit motarbetad, likaväl som strävanden att göra folk-

skolan bättre rustad för sin uppgift blivit det. Man kan förstå, att där det »allvarliga» arbetet för folkbildningens höjande betraktats med sådana ögon, där måste tanken på att, som det heter, draga ungdomen från arbetet genom att uppmuntra dess låg för nöjen, betraktas icke blott såsom onödig och onyttig, utan rent av såsom positivt skadlig. Man inbillar sig på fullt allvar, att ungdomens väckande till ett rikare intellektuellt liv och till medvetenhet om behovet av gemensamma förströelser till omväxling med det dagliga arbetet så långt ifrån skall skapa förnöjsamhet med de lantliga förhållandena, att det tvärt om skall ge ökad styrka åt de krafter, som draga dem från lantarbetet och hembygden. Det behöver knappast sägas, att detta åskådningssätt bottnar i fördomar, som det är av stort och allmänt intresse att skingra. Skulle det vara riktigt, att ungdomens upplysning och dess inriktande på förädlande förströelser blott kunna öka dess känsla av vantrevnad på landet, då måste det svenska jordbrukets och över huvud taget den svenska landsbygdens framtid te sig fullkomligt hopplös. Skulle jordbrukets och landsbygdens livsmöjligheter med nödvändighet byggas på befolkningens kvarhållande i mörker och andlig isolering, då kunde man gärna så gott först som sist uppge kampen mot städerna, mot industrien och mot — Amerika. Men det är naturligtvis icke så. Jordbrukets och landsbygdens framtid är tvärtom beroende på att man icke blott i de mera tillgängliga, utan även i de mera avlägsna landsbygderna begagnar sig av alla de kulturmöjligheter som stå till buds. Den andliga kulturen bör där drivas fram i jämnbredd med den materiella. De modärna och rationella metoderna för jordbrukets höjande böra kompletteras med ett energiskt och förståndigt arbete för befolkningens uppväckande ur den håglöshet och sömnaktighet, som följer med ett isolerat och händelsefattigt liv och vartill även det svenska klimatet i sin mån föranleder. Gustav Sundbärg talar någonstades om den »vinterdvala», vari den svenska lantbefolkningen åtminstone i avlägsnare bygder är böjd att försjunka, särskilt sedan hemslöjden och annat vinterarbete till följd av naturahushållningens ersättande med en övervägande penninghushållning genom industrialismen blivit genomförd. För ungdomen, vars livskraft har ett naturligt behov av rörelse och övning, är denna »vinterdvala» alldeles ödeläggande. Skall ungdomen trivas kvar på landet, måste man sörja för, att den särskilt under de långa vintrarna får den sysselsättning, den omväxling och den förströelse, som äro oundgängliga förutsättningar för en vaken och harmonisk livskänsla. Det är detta som man insett i andra länder, exempelvis i England och i Tyskland, där, som redan nämnts, med det allmännas stöd ett energiskt arbete bedrivs för den lantliga hembygdsvården, ordet fattat i sin vidsträcktaste bemärkelse. Och ändå är i dessa länder den lantliga isoleringen vida mindre långt driven än hos oss. Där är även på lands-

bygden befolkningen bosatt i tätbyggda byar, där umgänges- och omväxlingsmöjligheter alltid finnas. I Sverige däremot har det laga skiftet med byarnas söndersprängning gjort isoleringen på landsbygden ännu mera kännbar och behovet av isoleringskänslans bekämpande långt mera trängande.

Den första och största svårigheten som möter för genomförande av ett eventuellt program för bildande förströelser på landsbygden är den även för andra ändamål kännbara bristen på lämpliga samlingslokaler. I Tyskland har man ansett detta behov så behjärtansvärt, att kommunerna själva i stor utsträckning uppfört kommunala samlingslokaler, s. k. »Gemeindehäuser», avpassade efter ortens ekonomiska och sociala förhållanden. Uteslutet är ju icke, att denna tanke efter hand kunde vinna anslutning även i Sverige, men i alla händelser borde det icke vara omöjligt, att med något stöd från det allmännas sida få enskilda föreningar inom kommunerna att uppföra de för hithörande ändamål behövliga samlingslokalerna. För erhållande av tomt lämnar den nya sociala expropriationsrätten under alla omständigheter nödig utväg. Vad den allmänna planläggningen av ett för landsbygdens förhållanden lämpat förströelse- och underhållningsväsen beträffar, så skall jag i frågans nuvarande outredda skick icke närmare ingå därpå. Närmast kan man tänka på samkväm med kortare föredrag, med uppläsning av god litteratur på vers och prosa, sång och musik, enkla dramatiska föreställningar, skiop-tonbilder, biografföreställningar, utställningar av goda konstnärliga reproduktioner, av vilka vandringsutställningar kunde bildas och som borde åtföljas av förklarande och uppbyggande text, enkla folkfester, sommartid gemensamma utflykter i det fria till någon naturskön eller historiskt intressant plats i trakten o. s. v. Man torde kunna vara viss om, att ungdomen själv skulle draga försorg om den organisation, i form av föreningar eller på annat sätt, som kunde behövas för arrangemangen. Det må vara nog med dessa antydningar. En viss erfarenhet finnes för övrigt att tillgå, dels i utländska förebilder dels i de förströelseprogram, som utarbetats inom de redan existerande statsunderstödda studiecirkelarna. I detta sammanhang må det erinras om, att de nu befintliga studiecirkelarne alldeles icke kunna fylla det behov, som här avses. Till största delen torde de förekomma i kommuner utmed de större kommunikationslederna, varemot de såväl genom bristen på lokaler som av andra skäl endast i otillräcklig omfattning kunnat anordnas i de avlägsnare landskommunerna, där de med hänsyn till uppgiften att avhjälpa isoleringen, ensamhetskänslan, enformigheten och den av allt detta föranledda vantrevnaden skulle vara allra mest behövliga. Ej heller torde det vara möjligt, att allenast med ökat statsanslag åt dessa bildningsföretag få tillgodosedd den sociala uppgift, som här främst avses, detta redan av det skäl, att det föreningsliv, ur vilket de framvuxit, icke gärna kan anses vara till-

räckligt allsidigt för att åt detsamma lämpligen borde anförtros organisationen av *hela* lantungdomens nöjen och förströelser. Lämpliga vägen torde vara, att åt en för ändamålet bildad centralorganisation, vilken kunde väcka intresse för saken och i sig upptaga såväl befintliga som nybildade lokala kommittéer och föreningar av olika slag, överlämna till fördelning och användning det statsbidrag, som för ändamålet kunde anses erforderligt, och vilket till äventyrs skulle kunna beviljas ur statens rusdrycksfond. Genom en sådan anordning skulle hela saken kunna erhålla den auktoritet, varigenom det motstånd och de fördomar, som ännu på många håll ute på landsbygden förefinnes gentemot varje uppmuntran av ungdomens nöjen och förströelser, skola kunna brytas och skingras.

Hur hela detta enligt min bestämda övertygelse utomordentligt viktiga problem skall på det ändamålsenligaste sättet kunna lösas, därom torde det emellertid i närvarande stund vara omöjligt att ha någon säkert grundad uppfattning, då hela frågan aldrig i vårt land varit föremål för en ingående och systematisk undersökning. Det enda som redan nu med full visshet kan sägas, det är, att problemet på en gång innesluter ett jordbruksintresse och ett nationellt kulturintresse, båda av den största räckvidd.

I anslutning till och med stöd av det nu anförda tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten, möjligheterna och sättet för statens anordnande av eller medverkan till bildande förströelser för ungdomen i våra landsbygder samt om framläggande av de förslag, vartill denna utredning må föranleda.

Stockholm den 5 februari 1918.

Edv. Alkman.
